

מאורות

אורות ישראל
מכללת אקדמית לחינוך

מייסודן של תכלת מורשת יעקב
ומכללת אורות ישראל

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

ברכת הרפואה

וגם "עלהו לתרופה", כלומר שהקב"ה יצמיח לנו צמחי מרפא לצורך רפואת הגוף ורפואת הנפש.

הרמב"ם, בפירושו למשנה (פסחים ד, ט), כותב "כמו שאני מודה לה' בעת האוכל שהמציא לי דבר להסיר רעבוני ולהחיותני ולקיימני, כך נודה לו על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתי כשאתמש בה".

בפירושו על נדרים (ד, ז) הוא כותב:

חייב הרופא מן הדין לרפאות חולי ישראל, והרי הוא בכלל אמרם בפירוש הכתוב (דברים כב, ב) "וְהִשְׁבֵּתוּ לוי", לרבות את גופו, שאם ראהו אובד ויכול להצילו הרי זה מצילו בגופו או בממונו או בדיעתו.

הראי"ה קוק זצ"ל כותב בתחילת פרק א בספרו "אורות התשובה", על התשובה הגופנית:

התשובה הגופנית סובבת את כל העבירות נגד חוקי הטבע, המוסר והתורה, המקושרים עם חוקי הטבע, שסוף כל הנהגה רעה הוא להביא מחלות ומכאובים, והרבה סובל מזה האדם הפרטי והכלל. ואחרי הביטול שמתברר אצלו הדבר, שהוא בעצמו בהנהגתו הרעה אשם הוא בכל אותו דלדול החיים שבא לו, הרי הוא שם לב לתקן את המצב, לשוב לחוקי החיים, לשמור את חוקי הטבע, המוסר והתורה, למען ישוב ויחיה וישובו אליו החיים בכל רענותם.

מכאן, שכאשר אדם אינו מקפיד על אורח חיים בריא הוא מביא על עצמו מחלות, כאבים וסבל, ועל כן עליו לחזור בתשובה גופנית.

לסיכום, ארון הספרים היהודי עשיר במקורות רבים המחזקים את הדעה שלפיה אדם חולה חייב לפנות לרופא כדי שיתרפא, ועל האדם עצמו מוטלת האחריות לשמירת בריאות גופו. אם לא כן, הרי הוא חוטא. נוסף על כך, לאורך כל ההיסטוריה היהודית ניתן למצוא רופאים יהודיים, כגון אסף בן ברכיהו הרופא, יצחק בר שלמה הישראלי, רבי חסדאי אבן שפרוט, שבתאי דונולו, אבן בכלארש, הרמב"ם, רבי נתן בן יואל פלקירא, רבי מאיר אבן אלדבי, רבי חיים ויטל, אברהם פורטליאונה, הרב יעקב צהלון וטוביה הכהן כץ. הריפוי לא בא לסתור את תפילת "רפאנו". אדם צריך לזכור בכל יום, גם כשהוא בריא וגם חלילה כשהוא חולה, שהוא חייב בשמירת גופו ובאותו זמן "ה' יעשה הטוב בעיניו" (דברי הימים א יט, ג). אמנם פסוק זה נאמר בהקשר אחר, אך הכוונה היא שלעתים אדם נוקט בכל אמצעי הזהירות ושומר על בריאותו ובכל זאת הוא לא מצליח להירפא, כיוון שרצונו של הקב"ה שהוא יהיה חולה, או חלילה שימות. לכן עלינו להתפלל ולבקש מהקב"ה שיבריא אותנו, דבר שיתאפשר רק אם: "והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו" (שמות טז, כו).

שרה בר אשר

מייסדת וראש בית הספר בריאה לרפואה משלימה

רפאינו ה' ונרפא, הושיענו ונושעה, כי תהילתנו אתה, והעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו, כי אל מלך רופא רחמן ונאמן אתה, ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל.

ברכת רפאנו היא הברכה השמינית בתפילת שמונה עשרה. תחילת ברכת רפאנו מבוססת על הפסוק מספר ירמיהו: "רְפְּאֵנִי ה' וְאֶרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאֶנְשֶׁעָה כִּי תִהְלֶתִי אֶתְּהָ" (ירמיהו יז, יד). חז"ל שינו את הפסוק ללשון רבים. בתפילת שמונה עשרה אנחנו מבקשים מהקב"ה שיושיע אותנו וירפא אותנו מכל המחלות, הכאבים והחבלות.

כאן המקום לשאול את השאלות הבאות: האם ניתן להירפא רק בזכות תפילה ובקשה מהקב"ה? האם מותר להתערב ברצונו של הקב"ה שיצר אצל אותו אדם את המחלה, הכאב והמכה? האם מותר לפנות לרופא לצורך ריפוי? האם לאדם עצמו יש אחריות בשמירת בריאותו, מניעת מחלות של עצמו ובריפוי גופו?

בפרשת בשלח אנחנו למדים שהקב"ה הוא רופא כל בשר:

אם שמוע תשמע לקול ה' אלוֹקֶיךָ והישר בעיניו תעשה, והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. (שמות טז, כו).

כלומר המחלה באה לאדם כי הוא לא שמע לקול ה' ולא שמר את כל חוקיו. אם כך, האם התרופה למחלה היא שמירת המצוות?

בפרשת עקב כתוב: "והסיר ה' ממך כל חוליי" (דברים ז, טו). פסוק זה מחזק את השאלה אם יש רשות לרופא לרפא או שהכול בידי שמים.

עם זאת, בספר שמות (כא, יח-יט) כתוב:

וכי יריבון אנשים והיכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו וניקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא.

מעצם העובדה שהתורה מקנה זכות לניזוק לקבל דמי רפואה, ברור שניתנה לרופא הרשות לרפא. אך האם לרופא ניתנה רשות לרפא רק מכות וחבלות הנגרמות בידי אדם או גם מחלות?

בספר יחזקאל כתוב: "כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתום פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה" (יחזקאל מז, יב). דעת מקרא מפרש: "זהו שיא הברכה שתבוא בעקבות מי הנחל: על גדות הנחל יגדלו עצי פרי. שפירותיהן יבשילו כל חודש, ואפילו העלים ישמשו לתרופה". מכאן שיש עלים המשמשים כצמחי מרפא ומיועדים לרפואת האדם וזו בגדר ברכה. כלומר הקב"ה שהוא רופא כל בשר ברא גם את צמחי המרפא כדי שישמשו לרפואת האדם. כך שניתן לומר שבתפילת "רפאנו ה' ונרפא" אנחנו מבקשים מהקב"ה גם רפואה

חיצוניות. כוח האכילה הוא כוח בסיסי וטבעי מאוד, אך אם אין הגדרת גבול תהיה הרגשה של חסר ורעב מתמיד. מתוך הכרת האדם את מדרגתו, היתרה על מדרגת החי, יוכל לזהות את הגבולות הראויים לאכילתו. כאשר אדם מבין שיש בעולם צדק וחוק, אפילו בדברים הפשוטים ביותר כמו אוכל, ויגדיר לעצמו מהו שובע עבורו, מה הם הצרכים האמתיים של חייו, יוכל לקבוע לכוחות חייו חוקים וגבולות. שלמה המלך מתפלל לקב"ה: "הטריפני לחם חוקי"⁸, ביטוי המתאר את האוכל כלחם קבוע, כדבר קבוע ומוגבל. גם הקב"ה קוצב לנו את מזונותינו בהתאמה מלאה לצרכים שלנו. "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים"⁹.

הרב אליעזר קשתאל כותב: דוגמא למשמעת ושליטה עצמית אפשר לראות אצל אליעזר עבד אברהם המגיע מדרך ארוכה במדבר ופוגש את רבקה על יד הבאר, הוא אינו מאבד עשתונות, אינו משתולל, אלא מבקש "הגמאיני נא מעט מים", הגמיעני, כדי בליעה, רק מה שאני צריך. לעומתו עשו, הלועט המוכר לנו ביותר, עולה מן השדה, לא מדרך ארוכה, יש לו אוכל מזומן אך הוא תובע הלעטה, לא על פי הצורך. "ויאמר עשו.. הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" אני אפתח את הפה ואתה תשפוך פנימה. אכילה ללא גבולות.¹⁰ על האדם לעמול כדי להגיע למדרגה רוחנית עליונה כזאת, שאכילתו תהא על פי חוק, שאוכלים כי צריך וכמה שצריך.

יסמין הלפרין
סטודנטית בבית הספר בריאה לרפואה משלימה

בכל שנות נדודיו במדבר זכה עם ישראל להשגחה אלוקית מופלאה שלווה בנסים רבים וביניהם גם נס ירידת המן. המן, לחם אלוקי שמימי, שכונה "לחם אבירים"¹, לחמם של מלאכי השרת,² ירד בכל יום ויום במשך ארבעים שנה, באופן מדויק ומושלם לכל אדם, בדיוק בכמות ובמידה הנצרכת לו לאותו היום בלבד (מלבד יום שישי). טעמו היה משובח וערב "וטעמו כצפיהית בדבש"³ וכלל את כל הטעמים שבעולם, אך צורתו נשארה שווה.

אם כן, מדוע לא השתנה מראהו בהתאם למזון שבו חשק האדם? מדוע גם נכתב עליו "ויענך וירעבך ויאכלך את המן"⁴, שמשביר המדרש⁵ שבניגוד לטעמו שהיה משובח וערב, מראה המן לא היה תאוה לעיניים וזה היה ממד העינוי שבו. בקברות התאוה מאס העם במן והתאוה לאוכל הגס והגשמי של מצרים: "זָכַרְנוּ, אֶת הַדָּגָה, אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם, חֲמִים. אֶת הַקֶּשֶׁאִים, וְאֶת הָאֲבִטָּחִים, וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבָּצִלִּים, וְאֶת הַשּׁוּמִים"⁶. המפרשים מסבירים שהעם "התאוה לתאוה"⁷, הוא רצה להרגיש שוב את התאוה לאוכל שכבר נעלמה.

המן תפקד לא רק כנס אלא גם כניסיון. כאשר העם אכל את אותו המזון בצורתו הגשמית שוב ושוב הוא כבר לא סיפק את התאוה לחיך ולעיניים. רמת ההשתוקקות והתענוג מהאכילה הגשמית הלכה ופחתה. ניסיון המן בא לבנות קומה רוחנית נוספת בהתמודדות מול יצר התאוה לאוכל. אכילה נכונה ומתוקנת שמה דגש על הקיום הבסיסי ועל הצורך האמתי של האדם ולא על דחפים שמקורם בתאוות

במעגלי העם היהודי

תנועת אור

בועז פולצ'ק

"תנועת אור" לפיתוח וליישוב הנגב והגליל היא תנועה מיישבת הפועלת לפיתוח ולקידום ההתיישבות באזורי הנגב והגליל. תנועת אור הקימה את המרכז להתיישבות בנגב ובגליל, הפועל כמיום משותף של תנועת אור, הקרן הקיימת לישראל, המשרד לפיתוח הנגב והגליל והרשות לפיתוח הנגב. המרכז מספק מידע מקיף ומקצועי על היישובים, המועצות והרשויות בנגב ובגליל, בתחומי החיים השונים, בהם: דיור, תעסוקה ויזמות, חינוך, תרבות, תיירות, ספורט, בריאות והטבות, ומלווה את המשפחות החל משלב הייעוץ הראשוני ועד למעבר לישוב החדש. עד היום סייע המרכז להתיישבות לכ-30,000 משפחות ומעלה, כאשר 6,000 מתוכן כבר עברו לנגב ולגליל.

תנועת אור נוסדה בשנת 2002 ובשנת 2005 קיבלה את אות הנשיא למתנדב. בשנת 2010 קיבל יושב ראש תנועת אור, רוני פלמר, את פרס ראש הממשלה לחדשנות וליזמות בפריפריה; בשנת 2011 קיבלה תנועת אור את פרס יושב ראש הכנסת לאיכות חיים על פרויקט המחזור העירוני שקידמה בערד; בשנת 2012 זכתה התנועה בפרס יגאל אלון למעשה מופת חלוצי.

התנועה פועלת ללא מטרות רווח, בשיתוף פעולה עם משרדי ממשלה, הסוכנות היהודית, רשויות מקומיות והקרן הקיימת לישראל. במסגרת פעולתה חידשה וחיזקה התנועה את פעילות שדולת נגב-גליל בכנסת, הקימה עשרות מבני ציבור וקהילה ביישובים בנגב ובגליל וייסדה את מרכז "שער לנגב" בעיר העתיקה בבאר שבע, שבו יפתח מרכז המבקרים הראשון בישראל לאזור הנגב.

התנועה יזמה את הקמתם של שישה יישובים חדשים בנגב ובגליל: סנסנה, מרחבעם, באר מילכה, גבעות בר, אליאב, מצפה אילן וכרמית. כן יישבה התנועה למעלה מעשרים גרעיני התיישבות צעירים ביישובי הפריפריה.

הפרויקטים של תנועת אור משלבים את החזון ליישוב ולפיתוח אזורי הנגב והגליל, המהווים יותר מ-70% משטחה של מדינת ישראל, אולם מיושבים כיום רק על ידי 30% מאוכלוסייתה. תנועת אור מאמינה כי פיתוח אזורים אלה ישפר את החוסן הלאומי של מדינת ישראל, יוביל לאיכות חיים גבוהה יותר לתושביה וישפיע באופן חיובי על החברה הישראלית בכללותה.

מקורות

אתר תנועת אור: <http://www.or1.org.il/HTMLs/article.aspx?C2004=15013&BSP=749&BSS53=15013>

1 תהלים עח, כה.
2 בבלי, יומא עה ע"ב.
3 שמות טז, לא.
4 דברים ח, ג.
5 קהלת רבה ה, י.
6 במדבר יא, ה.
7 במדבר יא, ד.

8 משלי ל, ח.
9 בבלי, ביצה טז ע"א.
10 הרב אליעזר קשתאל, עולת חודש בחודשו, עמ' 106-107.